

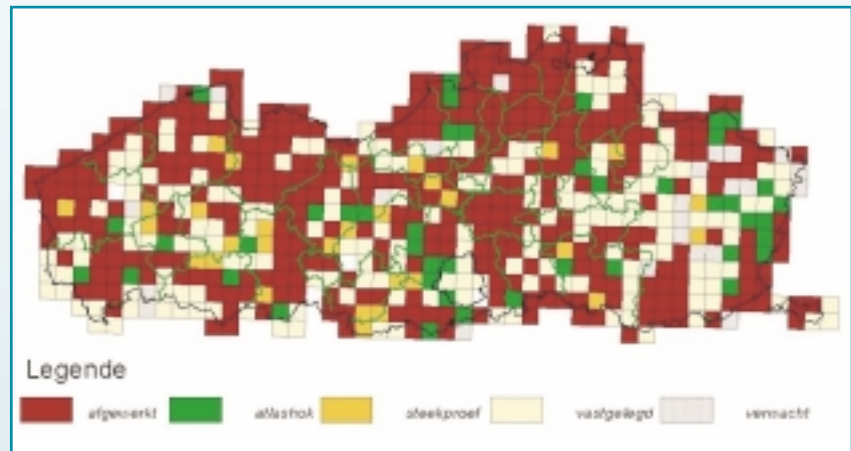
De nieuwe broedvogelatlas

Twee jaar voorbij

Inderdaad, we zijn ondertussen in het allerlaatste atlasjaar aanbeland! De voorbije twee jaren werd overal in Vlaanderen druk vergaderd, werden taakverdelingen opgesteld, hier en daar werd een hok opgesplitst en op enkele plaatsen werd zelfs gediscussieerd over wie een bepaald hok zou gaan 'doen'! Maar uiteindelijk is de planning voor 2001 toch zeer goed rondgeraakt zoals blijkt uit de verder getoonde resultaten.

Het is dan ook plezierig vast te stellen dat we nog steeds zeer goed op schema zitten. Gebieden die na het eerste atlasjaar nog wat achterstand hadden, hebben deze nu bijna helemaal ingehaald. Hoewel ook nu nog ingevulde formulieren van het voorbije jaar blijven toekomen, is de stand van zaken zoals weergegeven op Figuur 1 toch wel zo goed als volledig. Je ziet dat hier ook de categorie 'verwacht' aan werd toegevoegd. Deze slaat op atlashokken waarvan via de RECO's werd vernomen dat deze reeds deels of volledig zijn afgewerkt, maar dat de formulieren en kaarten later zouden volgen.

Algemeen kunnen we stellen dat er voor dit laatste atlasjaar nog een 200-tal hokken overblijven waarin men nog moet beginnen. Verder zijn er nog een aantal waar ofwel het steekproefhokgedeelte ofwel het atlashok nog dient afgewerkt te worden. Een hele opgave, maar zeker haalbaar aangezien het voorbije jaar 198 hokken volledig werden afgewerkt. Nog

Figuur 1 : Stand van zaken van het Atlasproject dd maart 2002.

één jaar deze inspanning herhalen en we zijn rond net zoals onze noorderburen waarvan je het (succes-) verhaal verder in deze nieuwsbrief kan lezen!

Toch ook wat knelpunten

"Zijn er dan helemaal geen problemen?", hoor ik U vragen. Toch wel uiteraard, maar ze zijn gelukkig niet zo groot!

'Probleemgebieden'

Vooreerst zijn er een aantal hokken waar ook nu nog geen vrijwilligers voor gevonden zijn. Het zijn er weliswaar niet veel: slechts een 5-tal. Deze hokken kunnen in grote mate toch nog worden geïnventariseerd na organisatie van enkele gerichte excursies. Dit is een bijkomende, maar belangrijke taak voor de regionale coördinatoren!

Verder zijn er nog enkele kleine onduidelijkheden wat betreft planning in sommige regio's, maar ook deze worden nu snel opgelost. Jammer genoeg is er wel zeker 1 atlashok dat niet zal kunnen geïnventariseerd worden, meerbepaald het hok rond het militair domein van Leopoldsborg waar bepaalde Vlaamse politici wel eens over de omheining plegen te klimmen, maar waar voor vogelkijkers geen toelating kan verleend worden! Uiteraard kan

wel een gedeeltelijke soortenlijst worden opgesteld voor dit hok, maar het steekproefhokgedeelte zal hier zeker wegvallen.

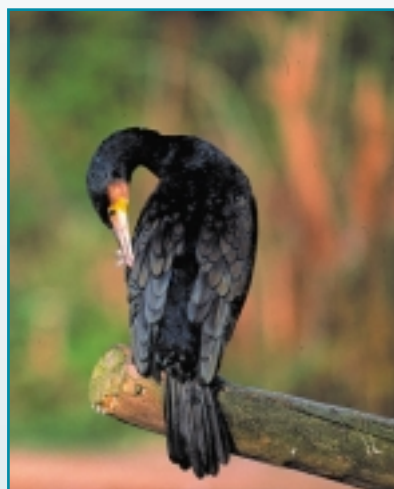
Kaarten terugsturen aub!

Een belangrijk knelpunt is ook het feit dat van vrij vele atlashokken, hoewel ze afgewerkt zijn en de formulieren werden opgestuurd, de A0-kaarten niet worden meegestuurd. Dit is jammer om verschillende redenen: het heeft heel wat tijd, moeite, maar ook gewoon geld gekost om deze af te drukken en de puntgegevens die erop worden aangeduid zijn van onschatbare waarde op het vlak van allerlei natuurbeleidsbeleidsdomeinen, soortbeschermingsplannen, afbakening van Europese beschermingszones enz.... Vandaar dus een oproep om deze kaarten zoals gevraagd mee op te sturen met de formulieren en in de mate van het mogelijke de gevraagde soorten erop aan te duiden. Normaal gezien zou je er overigens twee moeten hebben gekregen, eentje terugsturen is meer dan voldoende!

En wat met Brussel?

Sommigen hebben me al de vraag gesteld wat er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gebeurt met de gegevens. Ook daar is men reeds vergevorderd met de inventarisaties in het kader van een nieuwe

voor Vlaanderen

Brusselse atlas. Met de coördinator Jean-Paul Jacob werden twee jaar geleden al afspraken gemaakt om deze gegevens te kunnen integreren in onze atlas, zij het met een paar kleine aanpassingen wat betreft de gevolgde methodiek.

De vorige nieuwsbrief...

In de vorige broedvogel-nieuwsbrief (nummer 1 van Vogelnieuws) werd ook al aangehaald dat er problemen konden ontstaan wat betreft de interpretatie van waarnemingen van doortrekkende soorten als Tapuit, Paapje enz... Ook het probleem rond foeragerende meeuwensoorten, Blauwe Reigers en kraaiachtigen werd besproken. Deze knelpunten werden in het voorbije atlasjaar 2001 gevoelig minder genoteerd, maar ze blijven uiteraard wel belangrijk!

Resultaten

Na het overzicht en de verplichte opsomming van de knelpunten is het nu hoog tijd om weer eens wat resultaten te tonen! En ze mogen gezien worden, want op basis van 2/3 van Vlaanderen geïnventariseerd, worden de kaarten en dichtheidskaarten alsmaar duidelijker!

Toch een paar woordjes uitleg bij de twee kaarttypes die getoond worden.

Eerst en vooral zijn er de stilaan bekende verspreidingskaartjes. Deze zijn ondertussen gebaseerd op 429 ingevoerde atlashokken, een heel pak meer dus dan vorig jaar! De methode hier is dezelfde gebleven met dat verschil dat nu ook de losse waarnemingen werden toegevoegd (groene bolletjes). Verder wordt gewerkt met de in de atlasmethode beschreven broedzekerheidscategorieën. De losse waarnemingen worden in de databank steeds gescheiden gehouden van de 'vaste' gegevens, dwz de gegevens verzameld voor een volledig hok volgens de atlasmethode. Een overzicht van alle losse waarnemingen per regio wordt ook bezorgd aan de respectievelijke coördinatoren zodat zij deze eens kunnen inkijken en hier en daar eventueel controleren en/of corrigeren.

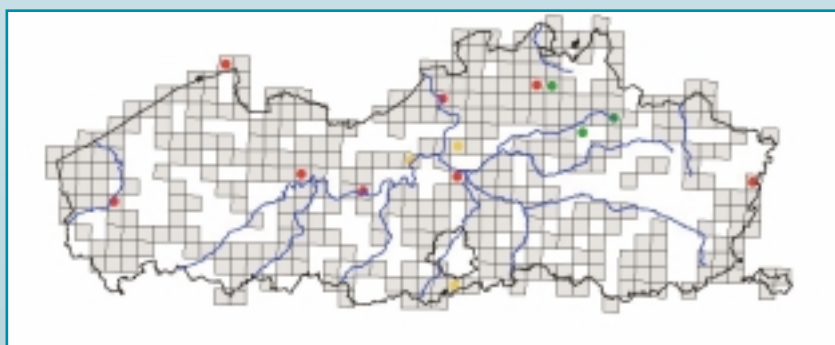
De getoonde **dichtheidskaartjes** zijn, net als de verspreidingskaarten overigens, nog lang niet definitief! We zijn nog volop bezig met het experimenteren welke onderliggende methode het meest geschikt is om deze aan te maken. Hierbij steunen we in grote mate op de ervaringen van anderen en dan meer specifiek op deze van de Nederlanders aangezien wij zoals gezegd de atlasmethode op hun atlasproject hebben gebaseerd. Voorlopig wordt gewerkt met een interpolatietechniek waarbij op basis

van aan- of afwezigheid in een steekproefhok, wordt geïnterpoleerd naar de tussenliggende niet-steekproefhokjes. In vele gevallen levert dit opvallende resultaten zoals bijvoorbeeld bij de verder aangehaalde Gele Kwikstaart. Het spreekt echter voor zich dat voor dergelijke interpolatiekaarten werkelijk alle Vlaamse steekproefhokjes dienen ingevoerd te zijn om een echt duidelijk beeld te verkrijgen.

De legende bij deze kaartjes varieert van 0-1 en geeft dus een soort kans om de betreffende soort in een bepaald gebied aan te treffen. Hoe roder, hoe meer de soort werd aangehouden tijdens het steekproefhokonderzoek!

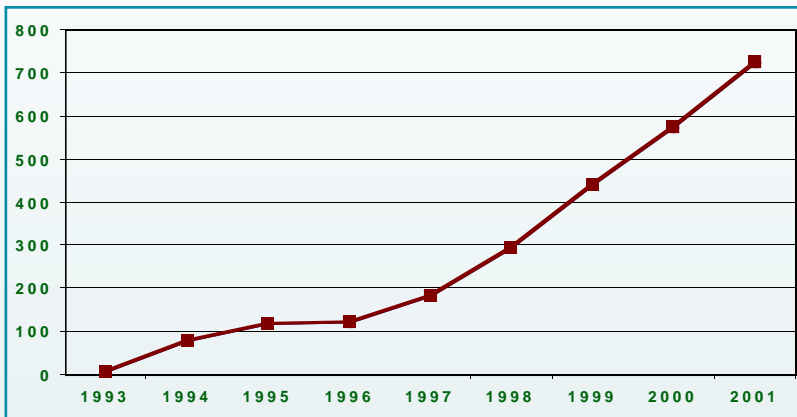
Aalscholver

De Aalscholver broedt ondertussen verspreid over geheel Vlaanderen. Figuur 2 geeft een verspreidingskaartje typisch voor een kolonievogel: relatief weinig broedplaatsen, maar zoals uit Figuur 3 blijkt, gaat het de Aalscholver wel voor de wind, al meer dan 700 broedparen in 2001! Niet alle kolonies werden al geïnventariseerd in het kader van het atlasproject. De grafiek is dan ook voor een groot deel gebaseerd op gegevens van het Bijzondere Broedvogels project.

Figuur 2 : Voorlopige verspreidingskaart van de Aalscholver.

Atlashokken ingevoerd in de databank
 mogelijk broedend waarschijnlijk broedend zeker broedend
 losse waarnemingen, waarschijnlijk of zeker broedend

Figuur 3 : Aantalsontwikkeling (= broedparen) van de Aalscholver in Vlaanderen sinds 1993.

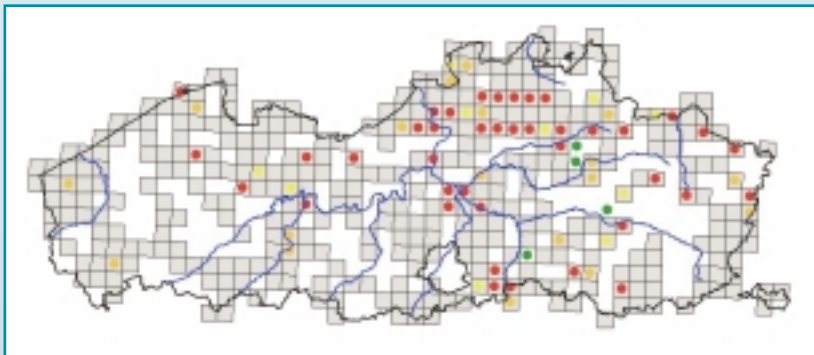
Tafeleend

De Tafeleend doet het vrij goed in Vlaanderen. Tijdens de inventarisaties voor de atlas van Devillers et al. (1973-1977) werd hun totale aantal in Vlaanderen nog geschat op 190 broedparen. Momenteel beschikken we al over 190 zekere broedparen en enkele belangrijke gebieden (waaronder het vijvergebied Midden-Limburg) moeten nog geïnventariseerd worden. Het is dan ook zeker

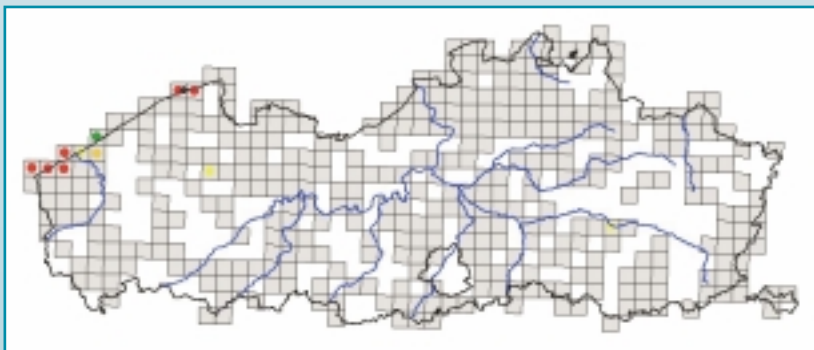
dat het totale aantal heel wat hoger zal gaan uitkomen. De belangrijkste concentraties worden aangetroffen in de Antwerpse en Limburgse Kempen, langs de grote rivieren, vijvercomplexen in de Dijlevallei en de regio Brussel en in het vijvergebied Midden-Limburg.

Kuifleeuwerik

Hoelang broedt de Kuifleeuwerik nog in Vlaanderen? Die trieste vraag moe-

Figuur 4 : Voorlopige verspreiding van de Tafeleend.

Figuur 5 : Voorlopige verspreiding van de Kuifleeuwerik.

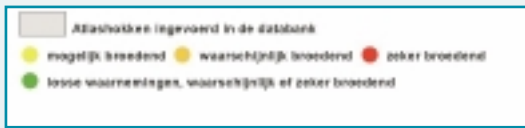
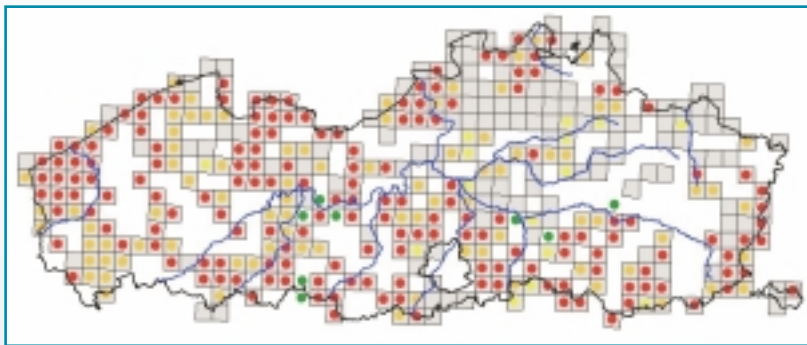
ten we ons toch stilaan gaan stellen! Vroegere verspreidingskernen zoals deze in Limburg (Lommel) zijn ondertussen totaal verdwenen en de soort is nu strikt beperkt tot de kuststreek. Slechts 13 broedparen werden tot nu toe doorgegeven. Het totale aantal zal wel wat hoger gaan uitkomen, maar de afname zet zich nog steeds door. Deze van oorsprong Mediterrane soort schijnt zich dus, in vergelijking met andere zuiderse soorten, niet langer te kunnen handhaven in Vlaanderen. Ook ten tijde van de vorige atlas werden de voormalige vestigingen in stedelijk milieu reeds verlaten.

Gele Kwikstaart

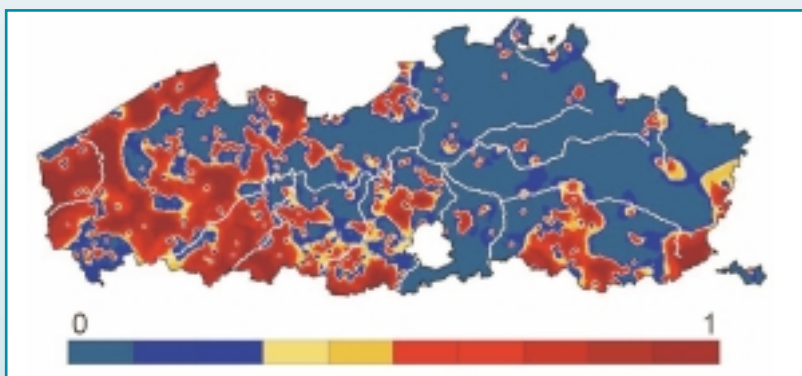
De huidige (voorlopige) verspreiding van de Gele Kwikstaart in Vlaanderen lijkt nog wel enigszins op deze van de vorige atlas, maar toch valt hier reeds de verdere afname op zoals bijvoorbeeld in het noorden van Limburg. Wanneer we dan de voorlopige dichtheidskaart eens bekijken, valt op dat de soort opvallend meer vertegenwoordigd is in West- en Oost-Vlaanderen en het zuiden van Vlaams-Brabant en Limburg. Elders en in bijvoorbeeld zowat de hele provincie Antwerpen is de soort lang niet algemeen te noemen. Nu gelden net als ten tijde van de vorige atlas dezelfde oorzaken: grondwaterverlaging en het gebruik van herbiciden in de landbouw behoren zeker tot de belangrijkste.

Braamsluiper

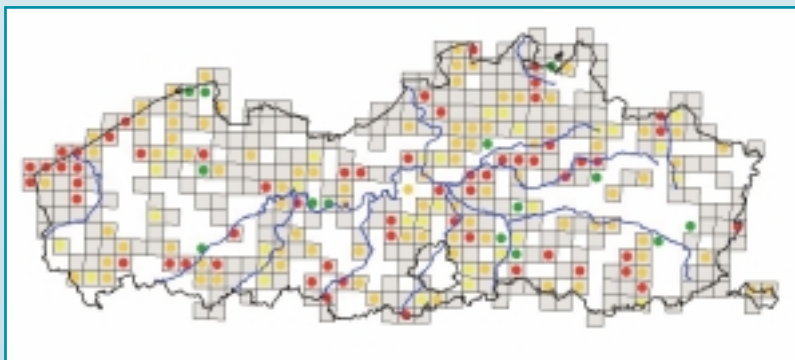
De Braamsluiper is een soort waarvan het niet eenvoudig is de voorlopige kaarten in te schatten. Nochtans bereiken ons vanuit zo goed als alle regio's berichten dat de soort sterk zou achteruit gaan en uit de dichtheidskaart blijkt alvast dat, uitgenomen in de wijde omgeving van Lier en Mechelen en in de duinen, de soort nergens echt in hoge relatieve dichtheden voorkomt. Anderzijds moet deze dichtheidskaart met de

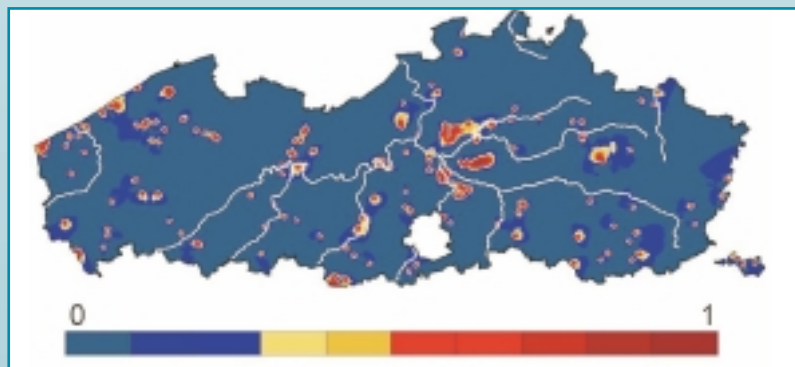
Figuur 6 : Voorlopige verspreiding van de Gele Kwikstaart.

Figuur 7 : Voorlopige dichtheidskaart van de Gele Kwikstaart.

Figuur 8 (boven) en 9 : Voorlopige verspreidings en dichtheidskaart van de Braamsluiper.

nodige voorzichtigheid beoordeeld worden en is het zeker wachten tot na dit laatste atlasjaar vooraleer dit alles echt duidelijk zal zijn. Het is tevens zo dat, zoals voor vele van onze trekvogels, de kans dat ze wordt waargenomen tijdens het steekproefhokonderzoek kleiner is dan bij een standvogel en dit zeker gedurende de eerste ronde (1 april – 15 mei).

Roodborsttapuit

Ten opzichte van de vorige atlas vonden er enkele kleine verschuivingen plaats in de verspreiding van de Roodborsttapuit in Vlaanderen. De grote kerngebieden zijn gebleven: Antwerpse en Limburgse Kempen, de duinengordel, de vallei van de Grote Nete en plaatselijk in de Demervallei, maar ook het krekengebied van Noord-Oost-Vlaanderen. Buiten deze kerngebieden is deze soort erg zeldzaam. De soort is bijna verdwenen uit grote gebieden in Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant (in 1973-1977 werden nog hoge dichtheden gehaald in het Leuvense, Lubbeek, Rotselaar enz...). Zeker geen algemeen positief beeld dus van de Roodborsttapuit hoewel hij zich in andere gebieden in toenemende mate lijkt aangepast te hebben aan de intensivering van de landbouw.

Havik

Een duidelijk positieve noot om het resultaatgedeelte mee af te sluiten! De Havik doet het net als vele andere roofvogelsoorten in Vlaanderen uitstekend! De uitbreiding in westelijke richting was al enige tijd bekend, maar nu wordt ze voor het eerst ook duidelijk geïllustreerd aan de hand van een verspreidingskaart. Zowat alle grotere boscomplexen in het oosten van Vlaanderen zijn ingenomen en in toenemende mate worden Haviken nu ook in kleinere bossen aangetroffen, tot in West-Vlaanderen toe! Uitkijken dus voor deze soort want na de baltsperiode (vooral maart-april) wordt het bijzonder moeilijk om ze nog te vinden

Een nieuwsbrief is uiteraard te beperkt om echt diep in te gaan op de huidige verspreiding van de besproken soorten en in de uiteindelijke atlas zullen we ons dan ook baseren op grondige analyses van de verzamelde gegevens in combinatie met allerlei informatie beschikbaar in een Geografisch Informatie Systeem (GIS). Op die manier moet het mogelijk zijn voor vele soorten tot een grondige beschrijving van de (voorkeurs)habitats en bodems en eventuele oorzaken van voor- dan wel achteruitgang te komen.

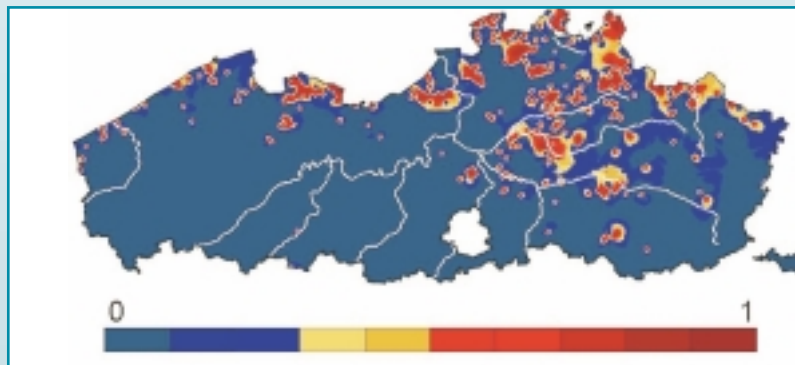
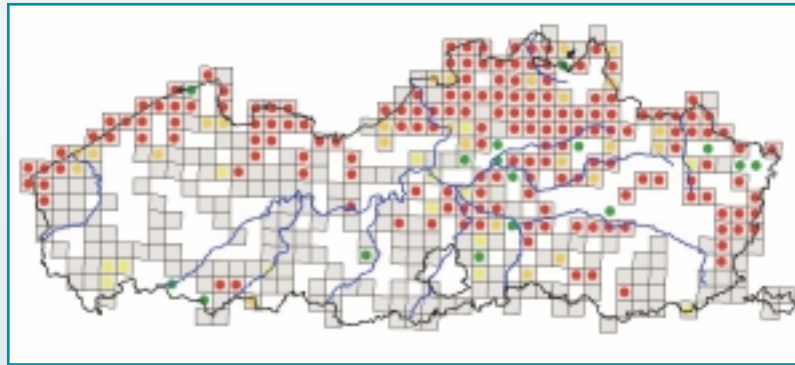
Tot slot....

Uiteraard ook na dit tweede jaar een woord van dank aan alle vrijwillige medewerkers en dat zijn er nog meer dan na het eerste jaar! Al de geleverde inspanningen werpen meer en meer hun vruchten af: de kaarten krijgen vorm, de kaart van Vlaanderen geraakt opgevuld, kortom: het zit er bijna op. Nog dit ene jaar tot een goed einde brengen en we kunnen beginnen werken aan de definitieve atlas.

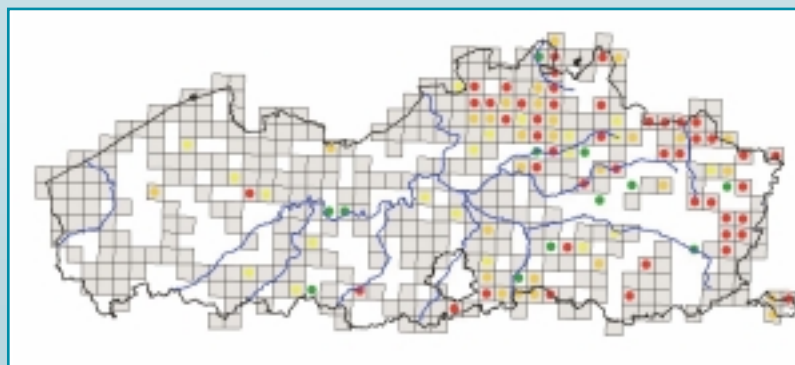
Indien er tijdens het veldwerk problemen zouden opduiken of je denkt niet rond te geraken, meld dit dan aub zo snel mogelijk aan je coördinator of aan het Instituut. Op die manier kan hopelijk nog worden ingesprongen. Maar waarschijnlijk zal dat in de meeste gevallen niet nodig zijn en hoop ik dus dat iedereen zijn/haar vastgelegde hok ook werkelijk volledig zal afwerken. Veel succes in ieder geval!

Je vindt omtrent de website nog wat extra informatie in de kadertekst, maar voor extra info zoals wie inventariseert in een van je buurhokken of een heel pak extra verspreidings- en dichtheidskaarten, verwijs ik naar <http://www.instnat.be/broedvogels/>, ondertussen toch ook al goed voor zo'n 50.000 bezoekers! Voor allerhande vragen kan je ook steeds met mij contact opnemen op het Instituut (tel: 02/558.18.26, e-mail: glenn.vermeersch@instnat.be).

Glenn Vermeersch

Figuur 10 en 11 : Voorlopige verspreidings- en dichtheidskaart van de Roodborsttapuit.

Figuur 12 : Voorlopige verspreiding van de Havik.